

Yuriy Fedkovych National University. Associate Professor of the Department of economical geography and ecological management.

Scientific interests: innovative teaching methods in institutions of general secondary education.

Ilku Viktoriya Volodymyrivna – is a geography teacher at the Chernivtsi Multidisciplinary Lyceum №4.

Scientific interests: modern aspects of teaching geography.

Стаття надійшла до редакції 19.08.2022 р.

УДК: 37.017:502]:[35.075.2:351.759.6-051]

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-205-78-83

ГОНЧАРУК Віталій Володимирович –

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри хімії,
екології та методики їх навчання
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3977-3612>
e-mail: gvitalii1975@gmail.com

ЛЮЛЕНКО Світлана Олександрівна –

кандидат педагогічних наук, доцент,
кафедри біології та методики її навчання,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5898-4511>
e-mail: Lulencoso@gmail.com

ПАРАХНЕНКО Владислав Геннадійович –

викладач-стажист кафедри хімії,
екології та методики їх навчання
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4312-6194>
e-mail: vladparachnenko@ukr.net

ЕКОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Розвиток сучасного суспільства відбувається в умовах глобальної екологічної кризи. Сьогодні потребує фахівців різних галузей, які б могли вирішувати вузькоспеціалізовані технічні завдання, враховуючи екологічний контекст. Особливо це стосується фахівців цивільного захисту, які за професійними обов'язками мають володіти не лише спеціальними знаннями й вміннями, а й розвинутою екологічною культурою.

Підготовка фахівців ДСНС до екологічно виправданої діяльності у професійній сфері, формування в них екологічної культури є одним із шляхів реалізації положень Концепції екологічної освіти України, Національної доктрини розвитку освіти України. Зокрема, в Концепції екологічної освіти України зазначено, що одним із головних важелів у вирішенні екологічних проблем України є підготовка громадян з високим рівнем екологічної свідомості і культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми підготовки майбутніх фахівців державної служби надзвичайних ситуацій розкриті у дослідженнях науковців (В. Гора [3], В. Заплатинський [5], М. Козяр [8]). Дослідниками висвітлено особливості системи професійної підготовки курсантів у вищих навчальних закладах Державної служби України з надзвичайних ситуацій, специфіку підготовки фахівців цивільного захисту до діяльності в надзвичайних ситуаціях. Питання вдосконалення підготовки майбутніх фахівців державної служби надзвичайних ситуацій розкрито у публікаціях В. Андрієнко [2], О. Євдін [4], М. Коваль [6]. Науковцями запропоновано реформування системи підготовки фахівців у сфері вищої освіти для ДСНС України, модернізаційні аспекти їх підготовки, шляхи удосконалення системи підготовки фахівців сфери цивільного захисту.

Дослідники зазначають, що формування культури безпеки життєдіяльності є кардинальним способом підвищення безпеки та значного зменшення надзвичайних ситуацій.

Проте проблемам екологічної підготовки

майбутніх фахівців державної служби надзвичайних ситуацій, формуванню у них екологічної культури присвячено незначну кількість праць науковців. Так, В. Логвиненко [10] висвітлює сучасні засоби формування екологічної культури фахівців цивільного захисту в процесі професійної підготовки, І. Сухара [11] розкриває підходи до формування екологічної культури та екологічної компетентності державних службовців, Л. Юрченко [12] характеризує екологічну культуру в контексті екологічної безпеки.

Однак, залишається недостатньо вивченою проблема екологічної підготовки майбутніх фахівців державної служби надзвичайних ситуацій.

Мета – розкрити особливості екологічної підготовки майбутніх фахівців державної служби надзвичайних ситуацій, формування у них екологічної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система професійної підготовки фахівців державної служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС України) виконує надзвичайно важливу функцію в українському суспільстві, оскільки на території нашої держави наявна достатня кількість наслідків небезпечного виробництва, мають місце регіональні техногенні та природні катастрофи. Стихійні лиха, промислові аварії та катастрофи на транспорті, екологічні наслідки антропогенного впливу на біосферу, застосування у разі військових дій різних видів зброї, створюють ситуації, небезпечні для життя і здоров'я населення.

Виникнення будь-якої надзвичайної ситуації викликається поєднанням дій об'єктивних і суб'єктивних чинників. У Кодексі цивільного захисту України надзвичайна ситуація визначається як обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності [7].

Згідно з даними інформаційно-аналітичної довідки про виникнення надзвичайних ситуацій в Україні у 2020 році зареєстровано 116 надзвичайних ситуацій, які відповідно до Національного класифікатора «Класифікатор

надзвичайних ситуацій» ДК 019:2010 поділяються на: техногенного характеру – 47; природного характеру – 64; соціального характеру – 5. У наслідок надзвичайних ситуацій у 2020 році загинуло 170 осіб (з них 26 дітей) та постраждало 305 осіб (з них 46 дітей). За інформацією МОЗ України станом на 01.01.2021 в Україні зареєстровано 1064479 випадків захворювання людей на коронавірус COVID-19, з них 18680 випадків – летальні [1].

Для реалізації державної політики у сфері цивільного захисту в Україні створена єдина державна система цивільного захисту. Одним із завдань якої є навчання населення поведінці та діям при виникненні надзвичайних ситуацій. Останнім часом це завдання не виконується у повному обсязі. Це стосується майбутніх фахівців державної служби надзвичайних ситуацій. За підготовку відповідає центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки – Міністерство освіти та науки України.

Згідно з положенням Кодексу цивільного захисту, глава 10, стаття 39 – МОН зобов'язане розробляти та затверджувати навчальні програми з вивчення заходів безпеки, способів захисту від впливу небезпечних факторів, викликаних надзвичайними ситуаціями та надання домедичної допомоги [7]. Ця програма повинна погоджуватися з Державною службою України з надзвичайної ситуації. Згідно Кодексу цивільного захисту України стандартами професійно-технічної та вищої освіти повинно передбачатися набуття знань у сфері цивільного захисту. Кабінет Міністрів України Постановою №444 від 26 червня 2013 року затвердив «Порядок здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях».

Разом з тим існуючий стан справ свідчить про те, що формування у майбутніх фахівців сукупності знань та умінь є недостатнім для забезпечення екобезпеки та безпеки життєдіяльності. Важливо, щоб безпека стала пріоритетною ціллю та внутрішньою потребою окремої людини, колективу та суспільства в цілому. Цього можна досягнути шляхом формування нового світогляду, системи ідеалів і цінностей, норм і традицій безпечної поведінки, тобто становлення цілісної культури безпеки як елемента загальної культури, що дозволяє реалізувати захисну функцію людей.

Необхідною умовою досягнення сформованості культури безпеки життєдіяльності людини є, перш за все, компетентність людей у галузі небезпек і способів захисту від них. Важливими з цієї позиції виявляється, на думку В. Заплатинського, професійна підготовка студентів в умовах закладів вищої освіти,

безперервна освіта, у процесі якої майбутній фахівець повинен не просто навчатися основ безпеки життєдіяльності, а усвідомити необхідність бути частиною системи безпечної життєдіяльності, виховувати в собі культурні основи поведінкової діяльності, тобто сформувати особистісну культуру безпечної життєдіяльності [5, с. 85].

Відповідно в останні роки активізовано поняття «екологічна безпека». Його можна охарактеризувати як процес забезпечення захищеності життєво важливих інтересів не тільки окремої людини, але й усього суспільства в цілому, а також держави й природи від загроз, що створюються антропогенним або природним впливом на навколишнє середовище [13, с. 143].

Технічні досягнення сприяли виникненню комплексу чинників, які торкаються практично всіх аспектів людської діяльності, зокрема здоров'я. Не дивлячись на спроби з боку держави регулювати вплив антропогенних чинників на навколишнє середовище проблеми екологічної безпеки продовжують зростати. Це пов'язано як з перехідним економічним періодом, воєнними діями, у яких перебуває наша країна, так і зі слабкою поінформованістю й досить низьким рівнем знань населення в цій галузі. У повсякденному житті (у транспорті, на виробництві, на дачі, на природі), людина відчуває на собі вплив різноманітних чинників, багато з яких є несприятливими для її здоров'я. Знання про ці чинники, уміння нейтралізувати їх дію – буде сприяти виживанню людини в сучасному світі [9, с. 124].

Вихід з цього становища вбачається у екологічній підготовці майбутніх фахівців державної служби надзвичайних ситуацій.

Екологічна підготовка майбутніх фахівців державної служби надзвичайних ситуацій із високим рівнем екологічних знань, екологічної культури на основі нових критеріїв оцінювання взаємовідносин людського суспільства і природи повинна стати одним з основних важелів у вирішенні надзвичайно актуальних екологічних і соціально-економічних проблем сучасної України.

Добір змісту екологічної підготовки майбутніх фахівців ДСНС, особливо в системі екологічної безпеки, безпеки життєдіяльності, передбачає певний набір і зміст навчальних дисциплін, з послідовним уведенням екологічних знань для формування екологічних умінь і навичок.

Відтак проблема забезпечення національної безпеки в екологічній сфері набула в нашій державі безпрецедентної ваги. Для її розв'язання необхідно розробити наукові засади екологічної безпеки України, методологію забезпечення її реалізації. Екологічна безпека не може бути забезпечена

лише природоохоронними діями у відриві від соціальних, економічних, політичних і демографічних проблем. Усі вони взаємозалежні, тому розв'язання кожної з них може бути знайдене лише при їхньому спільному розгляді.

Орієнтація сучасної підготовка майбутніх фахівців державної служби надзвичайних ситуацій на задоволення їх освітніх потреб вимагає створення умов, які забезпечуватимуть майбутнім фахівцям досягнення компетентності у професійній діяльності, відповідного рівня екологічної культури, екологічної безпеки, розвитку потреби до творчого застосування набутих знань.

Екологічна культура виступає структурним компонентом базової культури особистості, є невід'ємною складовою професійної культури кожного майбутнього фахівця, котра не успадковується, а формується, усвідомлюється та набувається в процесі професійної підготовки майбутнього фахівця. Екологічна культура сприяє виробленню екологічно орієнтованої стратегії життєдіяльності та регулює ставлення до природного довкілля екобезпечними засобами (В. Логвиненко [10], І. Сухара [12], Л. Юрченко [13]).

У нашому розумінні «екологічна культура» – це результат екологічної підготовки майбутніх фахівців державної служби надзвичайних ситуацій, до якого віднесено екологічні знання про особливості взаємодії суспільства і природи, хід природних процесів, вплив на них антропогенних, економічних, воєнних навантажень і несприятливі наслідки такого впливу.

Метою екологічної культури сьогодні є підготовка фахівців, що володіють професійними компетентностями та здатні забезпечити перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства через новаторство у освітній та виробничій діяльності. Отже, екологічна культура в аспекті екологічної підготовки майбутніх фахівців державної служби надзвичайних ситуацій має забезпечити формування нового мислення, цілісного знання, практичного вміння, необхідного для прийняття еколого обґрунтованих рішень на рівні людини, сім'ї, суспільства, держави.

Цей процес передбачає не лише формування та набуття екологічних знань про наукові засади взаємодії у системі «суспільство-природа», вмінь і навичок свідомого ставлення до природного середовища, а й відповідних переконань, цінностей, моральних принципів, які спонукають до екологобезпечної життєдіяльності.

Отже, екологічна культура має будуватися на формуванні екоцентричної культури фахівців. Сформованість екологічної культури майбутніх фахівців державної служби надзвичайних ситуацій – це здатність використовувати сукупність знань і вмінь з обраної спеціалізації, базові знання з різних напрямів екологічної підготовки, а також навички самоосвіти, спроможність швидко оновлювати знання, опановувати новітні технології. Такий підхід вимагає впровадження у процес екологічної підготовки майбутніх фахівців державної служби надзвичайних ситуацій інноваційних освітніх технологій, до яких належать інформаційно-комунікаційні.

Формування екологічної культури майбутніх фахівців державної служби надзвичайних ситуацій має відбуватися шляхом залучення фахівців до активної, творчої діяльності. Такий процес потрібно здійснювати в активній формі, застосовуючи «прямий контакт» з природним середовищем, підбирати такий матеріал, який буде зрозумілим аудиторії і ціннісно нею переосмислений, що сприятиме формуванню соціально ціннісних мотивів у ставленні до природи, розвитку необхідних умінь та навичок взаємодії з природним довкіллям, зростанню рівня екологічної культури загалом.

Екологічна підготовки майбутніх фахівців державної служби надзвичайних ситуацій, формування у них екологічної культури має відбуватись комплексно із застосуванням усіх форм навчання. Провідною формою навчання є лекція, яка визначає специфіку реалізації всіх інших форм навчання, закладає основи розуміння матеріалу дисципліни та спонукає до подальшої самостійної роботи. Можливим є використання таких видів лекцій, під час яких майбутні фахівці активно залучаються до освітнього процесу. До них належать:

- лекція-бесіда – яку можна реалізувати за допомогою різних прийомів, наприклад, постановка питання аудиторії на початку лекції, яке не стосується контролю знань тощо, а виявлення готовності аудиторії до сприйняття нового матеріалу, відповідно до чого педагог викладає свої міркування; якщо ж аудиторія підготовлена, то викладач може запропонувати спільно розкрити закономірність досліджуваного процесу, його наслідки тощо;

- лекція з розбором конкретних ситуацій, коли ставиться на розгляд актуальна проблема, для якої доцільно використовувати інформативний наочний матеріал;

- лекція-дискусія, коли викладач організовує вільний обмін думками та ін.

Такі види лекцій, в яких здобувач вищої освіти активно включається в освітній процес, найкраще впливають на переконання, ціннісні орієнтації майбутніх фахівців цивільного

захисту та мають значний виховний потенціал. Також доречним є проведення лекторіїв та введення в освітній процес спецсеминарів (або окремих тем в соціально-гуманітарні дисципліни) з основ екологічної культури, екологічної етики, філософії екології.

Підготовка майбутніх фахівців цивільного захисту передбачає оволодіння способами екологічної діяльності. Вони набуваються в ході виконання лабораторно-практичних робіт, проведення різних дослідів, в написанні рефератів, проходженні стажування, виробничої практики. Щодо організації проведення семінарських і практичних занять сучасними педагогами пропонується цілий спектр форм, серед яких: новітні та інтерактивні види заняття, ділові ігри, мозкові атаки, дискусії, бесіди за круглим столом. Застосування активних методів навчання спонукає не тільки до індивідуальної роботи, а й до діяльності в колективі, яка максимально наближена до умов життя і професійної специфіки.

Особлива увага звертається на проблемне навчання, провідним принципом якого є засвоєння знань через виявлення і розв'язання протиріч об'єкта, який вивчається. Для колективного пошуку рішень пропонується метод мозкової атаки. Ефективними є імітаційні та рольові ігри. Проводячи імітаційні ігри з природоохоронної тематики та збереження природного довкілля, за допомогою дидактичних методів, можна дати уявлення про складний характер конкретних проблем природного середовища. Ігрова ситуація в екологічній підготовці майбутніх фахівців цивільного захисту може враховувати як широкий спектр найрізноманітніших факторів довкілля, так і інтереси, цінності, моделі поведінки, стереотипи конкретних представників суспільства (політиків, науковців, економістів та ін.), рішення та діяльність яких може бути причиною як виникнення екологічних проблем, так і засобом їх розв'язання (В. Заплатинський [5], Є. Литвиновський [9]).

Крім того, екологічна підготовка майбутніх фахівців цивільного захисту, формування у них екологічної культури має передбачати й безпосередній контакт з природним довкіллям, залучаючи майбутніх фахівців до активної, творчої діяльності.

Отже, екологічна підготовка майбутніх фахівців цивільного захисту передбачає оволодіння екологічними вміннями й навичками як способами екологічної діяльності, формування екологічної культури. Цього можна досягти педагогічними засобами. З цією метою слід «екологізувати» освітній процес й максимально використовувати активні методи навчання. Таке навчання сформує стійкі

екологічні орієнтації і готовність керуватися принципами і нормами екологічної культури в майбутній професійній діяльності.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Проведене дослідження показує важливість системи професійної підготовки фахівців державної служби з надзвичайних ситуацій, оскільки на території нашої держави наявна достатня кількість наслідків небезпечного виробництва, мають місце регіональні техногенні та природні катастрофи. Встановлено потребу в екологічно підготовлених фахівцях державної служби надзвичайних ситуацій. Узгоджено екологічну підготовку майбутніх фахівців державної служби надзвичайних ситуацій, екологічну культуру, культуру безпеки життєдіяльності людини та поняття «екологічна безпека». Доведено, що застосуванням інноваційних форм та активних методів навчання з використанням екологічного змісту дисциплін сприяють ефективній екологічній підготовці майбутніх фахівців державної служби надзвичайних ситуацій, формуванню у них екологічної культури.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розкритті педагогічних умов екологічної підготовки майбутніх фахівців державної служби надзвичайних ситуацій.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичний огляд стану техногенної та природної безпеки в Україні за 2017 рік [Електронний ресурс]. Веб-сайт ДСНС. Режим доступу: <https://www.dsns.gov.ua/ua/Analitichniy-oglyad-stanutehnohennoyi-ta-prirodnoyi-bezpeki-v-Ukrayini-za-2017-rik.html>.
2. Андрієнко В. М. Шляхи удосконалення системи підготовки фахівців сфери цивільного захисту. *14-та всеукр. наук.-практ. конф. рятувальників* : матеріали (Київ, 26–27 вер. 2012 р.). Київ, 2012. С. 91–94.
3. Гора В. А. Особливості системи професійної підготовки курсантів у вищих навчальних закладах Державної служби України з надзвичайних ситуацій. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2013. No. 14. P. 107–111.
4. Євдін О. М., Хроменков Г. С., Коробкін В. Ф. та ін. Деякі погляди щодо реформування системи підготовки фахівців у сфері вищої освіти для ДСНС України. *Науковий збірник Інституту державного управління у сфері цивільного захисту*. 2016. № 4. С. 39–48.
5. Заплатинський В. М. Аналіз підготовки школярів та студентів з питань безпеки, здоров'я та цивільного захисту в Україні та її зміни у зв'язку з виникненням військових загроз. *Наука і освіта*. 2014. № 7. С. 84–90.
6. Коваль М. С. Концептуальні засади модернізації підготовки фахівців служби цивільного

захисту в закладах вищої освіти ДСНС України. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2019. Вип. 19. С. 139–145.

7. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 р. №5403-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. №34-35. С. 458.

8. Козяр М. М., Литвин А. В. Особливості підготовки фахівців цивільного захисту до діяльності в надзвичайних ситуаціях. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2017. № 15. С. 199–208.

9. Литвиновський С. Ю. Теоретичний аналіз наукових досліджень з проблеми підготовки фахівців для сфери цивільної безпеки. *Наукове забезпечення освітньої діяльності у сфері цивільного захисту* : матеріали II наук.-практ. конф. (Київ, 16 трав. 2019 р.). Київ : ІДУЦЗ, 2019. С. 124–126.

10. Логвиненко В. М. Сучасні засоби формування екологічної культури фахівців цивільного захисту в процесі професійної підготовки. *Сучасний стан цивільного захисту України та перспективи розвитку* : матеріали XX всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 9–10 жовт. 2018 р.). Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 272–274.

11. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.

12. Сухара І. В. Підходи до формування екологічної культури та екологічної компетентності державних службовців. *Інвестиції : практика та досвід*. 2015. № 3. С. 121–126.

13. Юрченко Л.І. Екологічна культура в контексті екологічної безпеки [монографія] К.: Вид. ПАРАПАН, 2008. 296 с.

REFERENCES

1. *Analitychnyi ohliad stanu tekhnohennoi ta pryrodnoi bezpeky v Ukraini za 2017 rik* [Analytical review of the state of man-made and natural safety in Ukraine for 2017] [Elektronnyi resurs]. Veb-sait DSNS. Rezhym dostupu: <https://www.dsns.gov.ua/ua/Analitichniy-oglyad-stanutehnohennoyi-ta-prirodnoyi-bezpeki-v-Ukrayini-za-2017-rik.html>.
2. Andriienko, V. M. (2012). *Shliakhy udoskonalennia systemy pidhotovky fakhivtsiv sfery tsyvilnoho zakhystu* [Ways to improve the system of training specialists in the field of civil protection]. *14-ta vseukr. nauk.-prakt. konf. riaturalnykh* : materialy (Kyiv, 26–27 ver. 2012 r.). 91–94.
3. Hora, V. A. (2013). *Osoblyvosti systemy profesiinoi pidhotovky kursantiv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Derzhavnoi sluzhby Ukrainy z nadzvychainykh sytuatsii* [Peculiarities of the system of professional training of cadets in higher educational institutions of the State Emergency Service of Ukraine]. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and*

Psychology. 14. 107–111.

4. Yevdin O. M., Khromenkov H. Ye., Korobkin V. F. ta in. (2016). *Deiaki pohliady shchodo reformuvannya systemy pidhotovky fakhivtsiv u sferi vyshchoi osvity dlia DSNS Ukrainy* [Some views on reforming the system of training specialists in the field of higher education for the State Emergency Service of Ukraine]. *Naukovyi zbirnyk Instytutu derzhavnoho upravlinnia u sferi tsyvilnoho zakhystu*. 4. 39–48.

5. Zaplatynskyi, V. M. (2014). *Analiz pidhotovky shkoliariv ta studentiv z pytan bezpeky, zdorov'ia ta tsyvilnoho zakhystu v Ukraini ta yii zminy u zv'iazku z vynyknenniam viiskovykh zahroz* [Analysis of the training of schoolchildren and students in matters of safety, health and civil defense in Ukraine and its changes in connection with the emergence of military threats]. *Nauka i osvita*. 7. 84–90.

6. Koval, M. S. (2019). *Kontseptualni zasady modernizatsii pidhotovky fakhivtsiv sluzhby tsyvilnoho zakhystu v zakladakh vyshchoi osvity DSNS Ukrainy* [Conceptual principles of modernization of training of civil protection service specialists in higher education institutions of the State Emergency Service of Ukraine]. *Visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttiediialnosti*. 19. 139–145.

7. *Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrainy* (2013). [Civil Protection Code of Ukraine]: *Zakon Ukrainy vid 02.10.2012 r. №5403-VI. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 34–35. 458.

8. Koziar, M. M., Lytvyn, A. V. (2017). *Osoblyvosti pidhotovky fakhivtsiv tsyvilnoho zakhystu do diialnosti v nadzvychainykh sytuatsiakh* [Peculiarities of training of civil defense specialists for activities in emergency situations]. *Visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttiediialnosti*. 15. 199–208.

9. Lytvynovskyi, Ye. Yu. (2019). *Teoretychnyi analiz naukovykh doslidzhen z problemy pidhotovky fakhivtsiv dlia sfery tsyvilnoi bezpeky* [Theoretical analysis of scientific research on the problem of training specialists for the field of civil security]. *Naukove zabezpechennia osvitnoi diialnosti u sferi tsyvilnoho zakhystu* : materialy II nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 16 trav. 2019 r.). Kyiv. 124–126.

10. Lohvynenko, V. M. (2018). *Suchasni zasoby formuvannya ekolohichnoi kultury fakhivtsiv tsyvilnoho zakhystu v protsesi profesiinoi pidhotovky* [Modern means of forming the environmental culture of civil protection specialists in the process of professional training]. *Suchasnyi stan tsyvilnoho zakhystu Ukrainy ta perspektyvy rozvytku* : materialy KhKh vseukr. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 9–10 zhovt. 2018 r.). Kyiv. 272–274.

11. Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ukrstat.gov.ua>.

12. Sukhara, I. V. (2015). *Pidkhody do formuvannya ekolohichnoi kultury ta ekolohichnoi kompetentnosti derzhavnykh sluzhbovtsiv* [Approaches to the formation of environmental culture and environmental competence of civil servants]. *Investytsii : praktyka ta dosvid*. 3. 121–126.

13. Yurchenko, L.I. (2008). *Ekolohichna kultura v konteksti ekolohichnoi bezpeky* [Environmental culture in the context of environmental safety]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ГОНЧАРУК Віталій Володимирович –

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри хімії, екології та методики їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: екологічна підготовка майбутніх фахівців.

ЛЮЛЕНКО Світлана Олександрівна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри біології та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: екологічна підготовка майбутніх фахівців.

ПАРАХНЕНКО Владислав Геннадійович –

викладач-стажист кафедри хімії, екології та методики їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: екологічна підготовка майбутніх фахівців.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

HONCHARUK Vitaliy Volodymyrovych –

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University; Senior Lecturer of the Department of chemistry, ecology and methods of their teaching.

Scientific interests: environmental training of future specialists.

LIULENKO Svetlana Oleksandrivna – PhD

(Candidate of Pedagogical Sciences), associate professor, Department of Biology and Methods of its Training, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

Scientific interests: environmental training of future specialists.

PARAKHNENKO Vladyslav Gennadiyovych –

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University; Lecturer-trainee of the Department of chemistry, ecology and methods of their teaching.

Scientific interests: environmental training of future specialists.

Стаття надійшла до редакції 14.08.2022 р.